

Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos istorija

1918 metais sudarius pirmąją atkurto valstybės Vyriausybę ir lapkričio 11 d. teisingumo ministru paskyrus teisininką Petrą Leoną, Lietuvoje buvo įkurta teisingumo ministerija, kuriai tuo metu buvo pavesta administruoti teismų darbą. Pirmajam nepriklausomos Lietuvos teisingumo ministrui P. Leonui teko labai reikšmingas vaidmuo - padėti pamatus teisingumo sistemos veiklai Lietuvoje.

Ministerijai vadovaujant trečiosios Vyriausybės teisingumo ministrui Liudui Noreikai buvo toliau kuriama Lietuvos teisinė bazė, o pačiai ministerijai priklausė visas teisingumo darbo organizavimas valstybėje. Ministerija vadovavo teismų sistemai, prokuratūrai, notariatui ir kalnimo vietoms. Negausus centrinis jos aparatas struktūriškai susidėjo iš trijų departamentų: Bendrųjų reikalų, Teisių ir Kalėjimų. 1919 metais Teisingumo ministerija pradėjo kurti laikinąją teismų sistemą ir organizuoti jų darbą: įvedė trijų pakopų teismus (taikos teisėjų, apygardų ir, laikantis istorinės tradicijos, Vyriausiojo tribunolo), karinius teismus, skyrė teisėjus.

Šeštosios Vyriausybės deklaracijoje, pristatytoje 1920 metų birželio 23 d., buvo įvardinti du pagrindiniai tuometės Teisingumo ministerijos uždaviniai: „sutvarkyti teismą, kuris patenkintų visų gyventojų reikalus, būtų greitas, teisingas ir visiems prieinamas“ ir „pagaminti reikalingų ir atitinkamų įstatymų projektų: civilinio ir baudžiamojo statuto, civilinio ir baudžiamojo procesų ir kitų“. Prie svarbiausių ministerijos darbų Deklaracijoje taip pat paminėti „globos“ ir paveldėjimo“ įstatymų parengimas ir išleidimas, Laikinojo įstatymo „apie namus suimtiesiems“ peržiūrėjimas, kalėjimų sutvarkymas.

1922 metais buvo baigta kurti teismų sistema, kurios formavimui Teisingumo ministerija iki tol buvo sutelkusi visas jėgas. Lietuvos Respublikoje tuo metu jau veikė taikos, karo, apygardos teismai, Tribunolas ir trečiųjų teismai.

Ministerijai vadovaujant devintosios, dešimtosios ir vienuoliktosios Vyriausybių teisingumo ministrui Antanui Tumėnui buvo nemažai nuveikta rengiant Civilinį ir Baudžiamąjį kodeksus, suvienodinant veikiančius įstatymus, daug dėmesio skirta teisės specialistų ugdymui.

1924 metais buvo supaprastinta Teisingumo ministerijos struktūra ir visas jos funkcijas pradėjo vykdyti Sekretoriatas, kurio sudėtyje buvo kalėjimų inspektorius ir Teisingumo ministro taryba, sudaryta iš trijų Prezidento skiriamų nuolatinių narių ir šešių vadovujančių šios ministerijos sistemos valdininkų – ministerijos generalinio sekretoriaus, teismo institucijų, prokuratūros ir advokatūros atstovų. Tarybai buvo pavestas kodifikacinis darbas, teisingumo ministro siūlomų įstatymų projektų svarstymas, išvadų teisiniais klausimais teikimas. Teisingumo ministerijai tuo metu priklausė kalėjimai ir arešto namai.

Tarpukariu ministerija buvo įsikūrusi Kaune, Teisingumo rūmuose (kampiniame L. Sapiegos ir E. Ožėškienės gatvių pastate), pastatytuose pagal garsaus architekto Edmundo Fryko projektą 1928 metais. Vėliau, 1936 metų rudenį, pastatas buvo pritaikytas tuometinio Seimo rūmams.

Nuo 1940 metų rugpjūčio 3 d., kai Lietuva oficialiai tapo Sovietų Socialistinių Respublikų Sąjungos (SSRS) sudėtine dalimi, įsigaliojo 1936 metų SSRS Stalino konstitucija ir visos valstybės valdymo institucijos pervadintos taip, kaip jos tuo metu buvo vadinamos SSRS. Atitinkamai ir Lietuvos Respublikos teisingumo ministerijos pavadinimas buvo pakeistas į Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos (LTSR) teisingumo liaudies komisariatas. 1940 metų birželio 17 d. sudarytoje Vyriausybėje LTSR teisingumo liaudies komisaru buvo paskirtas Povilas Pakarklis. Tuometinei Teisingumo ministerijai komunistų partijos nurodymu buvo pavesta įgyvendinti „proletarinio teisingumo sistemą“, tarnavusią tik komunistų partijos ir SSRS stiprinimui.

Apie 1953 metus ministerija atgavo savo senąjį pavadinimą – iš Komisariato tapo LTSR Teisingumo ministerija, kurioje teisingumo ministro pareigas ėjo Albinas Likas. Tačiau jau 1959 metų rugpjūčio 5 d. ministerija buvo panaikinta, o vietoj jos LTSR Ministrų Tarybos 1959 metų lapkričio 30 d. nutarimu Nr. 590 įsteigta Juridinė komisija prie Lietuvos TSR Ministrų Tarybos.

LTSR Aukščiausios Tarybos Prezidiumo 1970 metų rugsėjo 30 d. įsaku buvo įsteigta sąjunginė-respublikinė LTSR teisingumo ministerija, kuri pradėjo darbą 1971 metų sausio 1 d. ir buvo įsikūrusi dabartinio Lietuvos Aukščiausiojo Teismo pastate (Gynėjų g. 6, Vilnius, tuo metu - Lentvario g.). Ten ministerija dirbo apie 20 metų, kol išsikėlė į Latvių g. 53/54 (dabar šiuo adresu įsikūrusi Rusijos Federacijos Ambasada Lietuvoje). LTSR teisingumo ministro pareigas ėjo Alfonsas Randakevičius, o 1977 metais ministru buvo paskirtas Pranas Kūris.

Į dabartinį pastatą (Gedimino pr. 30/Stulginskio g. 1), statytą dar iki 1940 metų, Teisingumo ministerija įsikėlė 1993 metais. Tais metais minėtąjį pastatą institucijai perdavė Tarptautinių ekonominių santykių ministerija, kuri buvo panaikinta jos funkcijas perdavus Užsienio reikalų ministerijai. Dar anksčiau, maždaug 1980-1991 metais šiame pastate buvo įsikūrusi Prekybos ministerija, o iki jos - Vilniaus miesto Spalio rajono prokuratūra.

Po beveik penkiasdešimties metų okupacijos 1990 metų kovo 11 d. aktu atkūrus Lietuvos valstybingumą, jau tų pačių metų kovo 23 d. buvo sudaryta pirmoji nepriklausomos Lietuvos Vyriausybė. Pirmuoju Lietuvos Respublikos teisingumo ministru buvo paskirtas teisininkas Pranas Kūris, šias pareigas ėjęs ir LTRS (1977-1990 metais). Po P. Kūrio, nuo 1991 metų kovo iki šių dienų, teisingumo ministrai keitėsi vidutiniškai kas 2 metus. 2008 metų gruodžio 10 d. teisingumo ministro pareigas eiti pradėjo dabartinis dešimtas Nepriklausomos Lietuvos teisingumo ministras Remigijus Šimašius.

Literatūra:

A. Liekis, „Teisė ir teisingumas Lietuvoje“;

Andriulis V., Maksimaitis M., Pakalniškis V., Pečkaitis J.S., Šenavičius A., „Lietuvos teisės istorija“;

Internetinis tinklalapis www.lrv.lt.